

Granskning av Karlstads universitets ansökan om tillstånd att utfärda specialpedagogexamen

Uppdraget

Karlstads universitet har den 18 april 2017 ansökt hos Universitetskanslersämbetet (UKÄ) om tillstånd att utfärda specialpedagogexamen. Baserat på yttranden daterat den 13 mars 2018 fattade UKÄ beslut om att ge Karlstads universitet möjlighet att komplettera ansökan. Bedömningen var att aspekterna yrkesexamen, säkring av examensmålen samt arbetslivets perspektiv var otillfredsställande men att dessa aspekter skulle kunna bli tillfredsställande om Karlstads universitet vidtog åtgärder i enlighet med bedömargruppens rekommendationer. Vi, seniorprofessor Monica Reichenberg, Göteborgs universitet och professor Rune Andreassen, Høgskolen i Østfold, Norge har fått i uppdrag av UKÄ att granska kompletteringen av ansökan.

Bedömning

Vår bedömning har gjorts utifrån de krav som ställs i högskolelagen och högskoleförordningen samt utifrån de krav som finns sammanställda i *Vägledning för ansökan om tillstånd att utfärda examen*. Uppdraget ligger inom ramen för det nationella systemet för kvalitetssäkring av högre utbildning (*Nationellt system för kvalitetssäkring av högre utbildning. Redovisning av ett regeringsuppdrag, Rapport 2016:15*). Underlag för bedömningen har varit den kompletterande redogörelse som Karlstads universitet lämnade in till UKÄ inom den tidsram som UKÄ angivit. I vår granskning har vi tagit del av yttrandet från 13 mars 2018 och den kompletterande redogörelsen från Karlstads universitet den 26 juni 2018. Vi har redovisat våra bedömningar nedan genom att tydligt ange vilken kurs eller delmoment som bedömningen anknyter till. Den nedan redovisade granskningen berör endast aspekterna yrkesexamen, säkring av examensmålen samt arbetslivets perspektiv, alltså de aspekter som bedömdes som inte tillfredsställande i yttrandet från 13 mars 2017.

Bedömargruppens preliminära yttrande har skickats till lärosätet på delning, för att påpeka eventuella sakfel. Delningstiden var tre veckor. Det svar som lärosätet inkom med framgår av bilaga 2. Vi har tagit del av lärosätets svar, och i de fall där vi gjort bedömningen att det varit relevant har ändringar gjorts i yttrandet.

Yrkesexamen

I yttrandet från den 13 mars 2018 bedömdes att "...utbildningens innehåll inklusive eventuella inriktningar inte hade rimlig omfattning och avgränsning i förhållande till yrkesexamen."

Bedömargruppen konstaterar att lärosätet i och med kompletteringen genomfört ett antal åtgärder vilket lett till förbättringar av ansökan. Bedömargruppen har inledningsvis några generella synpunkter på den utbildning som beskrivs i ansökan. För det första anser vi att det råder en obalans vad gäller inslagen av kvalitativ respektive kvantitativ metod i utbildningen. Det är enligt vår mening en dominans av kvalitativ metod i samtliga kurser. Detta anser vi vara en brist med tanke på att specialpedagoger i sin kommande yrkesroll

behöver vara väl förtrogna med statistik. Det handlar exempelvis om att kunna tolka utfall på olika bedömningsinstrument som används inom området.

För det andra tar kurslitteraturen inte enligt vår mening upp samtliga relevanta specialpedagogiska perspektiv. Betydelsen av etnicitet tas upp i alltför ringa omfattning i utbildningen och detta gäller också klass- och könsperspektiv. Fokus i utbildningen är på ett sociokulturellt perspektiv och detta visas exempelvis av att vissa forskare publikationer återkommer frekvent i olika delkurser. Dock, ska sägas, finns det kognitiva perspektivet finns med i litteraturen som rör dyslexi. Vad gäller kurslitteraturen kommer ett för stort antal av de artiklar som anges i ansökan från tidskrifter inom området *Inclusive education*. En mindre del av kurslitteraturen, och detta är en svaghet i utbildningen, finner vi vara inom området *Special education*. Denna distinktion är den som vanligen görs i facklitteraturen, även om det finns enskilda forskargrupper som inte gör samma åtskillnad, vilket Karlstads universitet påpekar i sitt delningsvar.

Vad gäller enskilda kurser och mer specifikt kursen *Språk och begreppsutveckling* konstaterar bedömargruppen att denna kurs i det kompletterande materialet tagits bort och ersatts av kursen *Specialpedagogiska perspektiv på lärande och undervisning*. Kursen *Språk och begreppsutveckling* bedömdes i det tidigare yttrandet ha en dominans i litteraturlistan av litteratur som fokuserar språksvårigheter och grava språkstörningar samt metoder för bearbetning av dessa.

Vad gäller kursen *Specialpedagogiska perspektiv på lärande och undervisning* (7,5 högskolepoäng) har vi följande synpunkter. Med tanke på att kursens namn är *Specialpedagogiska perspektiv på lärande och undervisning*, borde fokus vara på specialpedagogik men vi finner att kursen har ett alltför stort inslag av allmän pedagogik. Det visar sig bland annat vad gäller punkt 2 i kursinnehållet där delar av innehållet formuleras som ”..kunna arbeta förebyggande och utveckla inkluderande lärmiljöer.” Detta delmål är något som vi menar gäller för samtliga lärarutbildningar och inte för den sökta utbildningen specifikt.

Vi instämmer i att det är viktigt med inkluderande undervisningsstrategier (punkt 2 i kursinnehållet) och inkluderande lärandemiljöer (punkt 3 i kursinnehållet), men vi finner att det saknas ett fokus på att lässvårigheter och lärandesvårigheter också kan ha biologiska och kognitiva orsaker. Det är naturligt och viktigt att detta återfinns i litteraturlistan för en avancerad kurs i aktuell inriktning.

Vad gäller litteraturlistan (den obligatoriska delen) finns ringa referenser med specialpedagogiskt innehåll: Sundqvist och Östlund. Övriga referenser är av allmän pedagogisk karaktär eller handlar om inkluderande lärandemiljöer och undervisningsstrategier. De två sistnämnda är viktiga teman, men när dessa teman får dominera litteraturlistan i så hög grad, visar det på en ensidig syn på vad specialpedagogik är. I ansökan bortses från att specialpedagogiska behov också ofta har en biologisk förklaring. Specialpedagogik på avancerad nivå bör även uppmärksamma biologiska/kognitiva perspektiv och miljöperspektiv för att förstå elever med svårigheter och därmed kunna bidra till att använda undervisningsstrategier och åtgärder som är anpassade till den enskilde eleven.

Vad gäller kursen *Specialpedagogik som forsknings- och verksamhetsområde* (15 högskolepoäng) fick den kritik då bedömarna menade att det fanns endast en internationell artikel, en översikt på 18 sidor, som behandlar specialpedagogik med fokus på centrala begrepp som inkludering/exkludering. Med beaktande av lärosätets revideringar har vi följande synpunkt: Angående litteraturlistan ställer vi oss frågande inför varför det finns så mycket metodlitteratur i litteraturlistan för denna kurs då detta inte är en metodkurs.

Vad gäller kursen *Specialpedagogiska perspektiv på bedömning, dokumentation och samverkan* (7,5 högskolepoäng) bedömdes den delvis ha ett innehåll som inte var kopplat till aktuell examen då drygt en tredjedel av kursens litteratur behandlar betyg och bedömning. Vi har följande synpunkter på denna kurs. I ett av examensmålen för specialpedagogexamen står ”...tar form i pedagogisk verksamhet i relation till skolans styrning och aktuell samhällsutveckling.”. Aktuell samhällsutveckling kommer dock inte till uttryck i lärandemålen. Vidare står det i ansökan mycket lite om samverkan i lärandemålen och ändå är detta centralt i kursen enligt kursbeteckningen.

Angående innehållet i kursen nämns bland annat att kursen ska ta upp jämställdhet, makt samt etiska perspektiv i arbetet med att beskriva, dokumentera och samtala om komplicerade lärandesituationer. Detta finns dock inte med i lärandemålen för kursen. Vidare saknar vi en problematisering av hur makt definieras i ansökan. I ansökan tas definitionen av makt för given vilket i detta sammanhang innebär att makt endast betyder makten att definiera. Begreppet makt är dock mångdimensionellt anser bedömargruppen.

Angående samverkan mellan olika yrkesroller framgår det inte i ansökan vad som menas med olika yrkesroller. Fallstudier ingår inte i lärandemålen och det är otydligt vad som avses med fältstudier. Vad litteraturlistan beträffar menar vi att den är ensidig. Det finns olika perspektiv på bedömning men dessa finns inte representerade i litteraturlistan. Det finns vissa studier beskrivna i ansökan med bäring på specialpedagogik men de är förhållandevis gamla. Nya regler för dokumentation har tillkommit sedan de som beskrivs i ansökan av författarna Asp-Onsjös och Andreassons och Asplund Carlssons publicerades. Litteraturen av Stanovich & Jordan har också ett antal år på nacken liksom referenserna till *European Agency for Development in special needs education*.

Vad gäller kursen *Specialpedagogiskt arbete och utveckling av lärmiljöer* (7,5 högskolepoäng) har vi följande synpunkter. Rubriken på kursen antyder att kursen ska fokusera på två områden: 1) Specialpedagogiskt arbete och 2) utveckling av lärandemiljöer. Detta kommer också till uttryck i lärandemålen och vi finner också en progression mellan de fyra målen här. I det första målet ska studenterna analysera och granska begrepp, metoder och olika perspektiv på utredningar och utveckling av lärandemiljöer. I det andra målet ska studenterna genomföra utredningar och analysera svårigheter knutna till både organisation och individ samt utforma ett åtgärdsprogram. Det tredje målet riktar sig mot pedagogiskt utvecklingsarbete, också mot organisation och grupp/individnivå. I det fjärde målet ska studenterna reflektera över specialpedagogens roll i utvecklingen av lärmiljön.

När det gäller litteraturlistan så saknar vi dock litteratur rörande statistik och psykometri, då studenterna behöver kunna förstå och tolka testresultat, läsa tabeller, förstå standardiseringsprocedurer och värdera testkvalitet (validitet och reliabilitet). Det framkommer dessutom inte att studenterna får kunskap om olika tester.

Vad gäller kursen *Att möta variation och mångfald* (7,5 högskolepoäng) bedömdes kursen i tidigare yttrande ha svagheter då två av fyra innehållspunkter gällde pedagogiskt utredningsarbete, men det fanns ingen litteratur kring detta så när som på en mindre artikel om engelska förhållanden. Vi har följande synpunkter på denna kurs. Kursens namn är *Att möta variation och mångfald*. Vad som avses med mångfald är dock oklart av ansökan. Av litteraturlistan ges bedömarna intrycket att det här avses en mångfald av diagnoser men detta står dock inte i kursmålen. I litteraturlistan finns litteratur som berör språksvårigheter, emotionella svårigheter m.m. men detta nämns inte i lärandemålen. Empati står i programmålen men inte i kursmålen. Mångfald är så mycket mer än bara mångfald av diagnoser enligt bedömargruppen. Mångfald handlar om interkulturalitet, kritiskt perspektiv, etnicitet och klass. Endast en artikel i ansökan om 18 sidor tar upp etnicitet. När det gäller variation handlar det också om olika undervisningsmetoder och olika läromedel. Därför är det förvånande att det inte nämns något i ansökan om digitala redskap. Användandet av digitala redskap menar vi är ett sätt att möta olika elevers behov av olika stöd.

Vidare saknas litteratur om hur man upptäcker och dokumenterar läs- och skrivsvårigheter samt pojkers respektive flickors läs- och skrivutveckling. Innehåll om intersektionalitet saknas också. Vidare saknas också litteratur om kritiskt perspektiv, klass, etnicitet och genusperspektiv. Litteraturlistan är således inte i överensstämmelse med kursinnehållet. Litteraturen av Jakobson och Nilsson är också föråldrad då denna litteratur inte beskriver den senaste utvecklingen inom området.

Vad gäller kursen *Specialpedagogen som kvalificerad samtalspartner i pedagogiska frågor* (15 högskolepoäng) vill vi också tillfoga att vi saknar en närmare precision eller definition av begreppen "kvalificerad samtalspartner" och "kvalificerade samtal". Detta är särskilt viktigt för att inga titlar i litteraturlistan nämner denna typ av samtal och samtalspartner. Det är en rimlig balans mellan peer-review artiklar och fackböcker, även om den mesta litteraturen inte har ett specialpedagogiskt fokus utan snarare ett allmänpedagogiskt fokus och har mer allmän karaktär när det gäller handledning och det professionella mötet. Denna kurs är på 15 högskolepoäng och studenten ska efter genomgången kurs kunna initiera och genomföra kvalificerade samtal (se lärandemål 3). För att ge studenterna en reell möjlighet att kunna göra detta krävs praktiska undervisningsmoment, exempelvis rollspel eller praktiska övningar med feedback från undervisande lärare och studenter. Bedömargruppen konstaterar dock att vi inte finner någon punkt om dessa undervisningsformer i någon av kurserna.

Sammantaget är bedömningen att trots att vissa förbättringar har skett utifrån redovisade åtgärder anser bedömargruppen att utbildningens innehåll inklusive eventuella inriktningar inte har rimlig omfattning och avgränsning i förhållande till yrkesexamen.

Bedömning: Aspekten yrkesexamen är otillfredsställande.

Säkring av examensmålen

I bedömargruppens yttrande från den 13 mars 2018 hade bedömarna invändningar vad gällde säkringen av examensmålen. Invändningarna rörde hur säkringen av examensmålen för utbildningen visas genom kursernas lärandemål, progressionen i utbildningen, examinationsuppgifterna, bedömningskriterier vid examinationer samt också fältuppgifter. Vår övergripande uppfattning är att även om det skrivs att progressionen har förtydligats i det insända materialet, framgår det dock inte hur på ett tydligt sätt hur detta konkret har gjorts.

Vad gäller länknigen mellan lärandemål och kursinnehåll bedöms denna vara svag. Lärandemålen har heller inte en tydlig progression. Dessutom är det så att graden av observerbarhet av lärandemålen i kursinnehåll och undervisning varierar, och det är en skev fördelning mellan lärandemål på de olika kurserna. I somliga kurser ligger fokus på kunskap och förståelse medan det i andra kurser är ett stort fokus på värderingsförmåga och förhållningssätt. Det är förenat med problem, anser vi, att det saknas en tydlig struktur i likhet med Blooms taxonomi. Visserligen kan det inte sägas vara ett absolut krav att använda Blooms taxonomi men det är något vi rekommenderar som ett utvecklingsområde.

Vidare framgår inte heller med tydlighet i vilka undervisningsformer undervisningen bedrivs. Det är oklart vad som menas med det som i ansökan benämns närträffar och själva examinationen av lärandemålen är alltför oprecist beskriven. Inte heller finns det information om vad som görs på seminarierna. Genom att det är så generellt beskrivet vet vi inte om det rör sig om rena redovisningsseminarier eller litteraturseminarier. Inte heller är det framskrivet vad syftet med workshoparna är. Det är med andra ord otydligt huruvida det föreligger någon pedagogisk tanke bakom de valda undervisningsformerna. Det förekommer inga skriftliga salstentamina.

Progressionen i kurslitteraturen är också svår att urskilja. Detta sammanhänger med att delar av litteraturen snarare är att betrakta som hörande till det allmänpedagogiska området än till det specialpedagogiska området.

Även om exempel på progression finns på några punkter borde progressionen också framgå tydligare från kursplanerna. Progressionen visas, om än otydligt, i lärandemålen men inte i litteraturlistorna inklusive litteraturen kring metoder.

Brister vad gäller säkring av måluppfyllelse påverkas också av att det råder en obalans i litteraturlistorna i och med att endast ett av flera tänkbara perspektiv vanligen är representerat. Det finns också en otydlighet när det gäller den betygsskala som används; det är oklart om samtliga skalsteg (u, G, VG) också tillämpas på seminarier och muntliga examinationer. Vi saknar också konkreta exempel på fältstudieuppgifter.

Sammantaget gör vi bedömningen att det faktum att utbildningens utformning inte har rimlig omfattning och avgränsning (vilket beskrevs under aspekten yrkesexamen),

bristen på progression i litteraturen inklusive metodlitteraturen, gör att examensmålen inte säkras i utbildningen.

Bedömning: Aspekten säkring av examensmålen är otillfredsställande.

Arbetslivets perspektiv

I det tidigare yttrandet ansåg bedömargruppen att identifierade brister under aspekterna yrkesexamen och säkring av examensmålen gjorde att utbildningen var otillfredsställande ur arbetslivets perspektiv. Det lyftes bland annat fram att det behövdes mer av texter om specialpedagogisk inkludering, ekonomiska strukturer i samhället för barn och elever som har behov av stöd samt mer tydlig litteratur om etiska aspekter, jämställdhet samt perspektiv på barns och elevers delaktighet.

Mot bakgrund av de kvarvarande brister bedömargruppen beskrivit ovan under aspekterna yrkesexamen och säkring av examensmålen är vår sammantagna bedömning att kraven på att utbildningen ska vara användbar och förbereda studenterna för ett föränderligt arbetsliv inte är uppfyllda.

Bedömning: Aspekten arbetslivets perspektiv är otillfredsställande.

De sakkunnigas rekommendation

Bedömargruppen anser att Karlstads universitet inte har de förutsättningar som krävs för att ge en specialpedagogexamen. Bedömargruppen anser att aspekterna yrkesexamen, säkring av examensmålen samt arbetslivets perspektiv inte är tillfredsställande.

Vi föreslår att UKÄ beslutar att inte ge Karlstads universitet tillstånd att utfärda specialpedagogexamen.

De sakkunniga

Monica Reichenberg

Rune Andreassen